

Маленькі тролі і велика повінь

Туве Янссон

МАЛЕНЬКІ ТРОЛІ І ВЕЛИКА ПОВІНЬ

Повість

Було десь пізнє пообіддя, коли Мумі-троль зі своєю Мамою увійшов до найгустішої гущавини дрімучого пралісу. Поміж деревами панувала така тиша і темрява, ніби уже запали сутінки. То тут, то там росли велетенські квіти, що випромінювали сяйво і здавалися миготливими світильниками, а далі в хащах поміж тінями роїлися маленькі зеленкуваті цяточки.

— Світлячки, — промовила Мама Мумі-троля.

Однак часу приглядатися до світлячків у них не було. Вони, власне, вибралися на пошуки затишного й теплого місця для будиночка, в якому можна було б оселитися ще до настання зими. Мумі-тролі дуже теплолюбні, а тому будиночок слід побудувати щонайпізніше у жовтні.

Отож вони брели далі у тиші і темряві, все глибше й глибше заходячи у ліс. Мумі-тролеві стало трохи лячно, і він пошепки запитав Маму, чи, на її думку, водяться тут грізні звірі.

— Ледве чи, — відповіла Мама, — та все ж ліпше поквапитися. Хоча ми такі маленькі, що вороги, сподіваюся, нас і не помітять.

Раптом Мумі-троль міцно ухопив Маму за руку.

— Поглянь! — скрикнув він.

Від страху хвіст у Мумі-троля піднявся сторч. З темряви з-поза стовбура дерева на них витріщалися два ока. Мама спершу також злякалася, еге ж, навіть вона, але потім заспокоїла синопка:

— То, напевно, якесь дуже маленьке звірятко. Почекай-но хвилику, я ось присвічу. У темряві все має страшніший вигляд, ніж насправді, розумієш?

Вона зірвала одну з великих квіток-ліхтариків й посвітила нею у темряву. І тоді вони справді побачили крихітне звірятко, привітне і ледь наполохане, що принишло у пільмі.

— Ось бачиш, — мовила Мама.

— Хто ви? — поцікавилось Крихітне Звірятко.

— Я — Мумі-троль, — відказав Мумі-троль, який уже знову набрався хоробрості. — А це — моя Мама. Сподіваюсь, ми тебе не потурбували? (Видно було, що Мама навчила його грічності).

— Анітрохи, — запевнило Крихітне Звірятко. — Я собі сидів і сумував без товариства. Ви дуже поспішаєте?

— Так, — сказала Мама Мумі-троля. — Ми, власне кажучи, шукаємо гарного сонячного місця для будиночка. Може, хочеш піти з нами?

— Ви ще й питаєте! — зраділо Крихітне Звірятко і пострибало до них. — Я заблукав

і вже не сподівався побачити сонце!

Далі вони рушили утрюх, прихопивши зі собою велетенського тюльпана — освітлювати дорогу.

Темрява навколо гула усе більше й більше, квіти під деревами пригасали, аж врешті згасла остання.

Перед ними зблиснуло темне водяне плесо, повітря стало важке й студене.

— Як моторошно, — озвалося Крихітне Звірятко.

— Там далі болото. Я туди не піду.

— Чому ж? — запитала Мама Мумі-троля.

— Там мешкає Великий Змій, — ледь чутно прошепотіло Крихітне Звірятко, роззираючись навкруги.

— Дурниці! — вигукнув Мумі-троль, бажаючи показати, який він хоробрий. — Ми такі маленькі, що нас ніхто й не помітить. Як же ми побачимо сяйво сонця, якщо боятимемося болота? Ходімо!

— Хіба недалеко, — погодилося Крихітне Звірятко. — Але обережно! Кожен сам відповідає за свою безпеку!

І вони тихесенько рушили, перелазячи з купини на купину. Чорна трясовина булькотіла й шамкотіла навколо них, та, доки світився тюльпан, вони почувалися впевнено.

Одного разу Мумі-троль послизнувся і ледь не впав, Мама в останню мить встигла підхопити його.

— Далі доведеться добиратися човном, — вирішила вона. — Ти промочив ніжки і неодмінно застудишся.

Мама добула зі своєї торбинки сухі шкарпетки для синочка, а потім посадила Мумі-троля і Крихітне Звірятко на великий круглий листок водяної лілії.

Усі троє опустили хвости у воду, наче весла, і постернували просто на середину болота. Попід ними миготіли темні тіні якихось створінь, котрі то пірнали, то виринали з-поміж коріння дерев, плюскотіли і поринали углиб, а звідусіль підкрадалася імла.

— Я хочу додому! — раптом озвалося Крихітне Звірятко.

— Не бійся, Крихітне Звірятко, — заспокоював його тремтячим голосом Мумі-троль. — Ми заспіваємо щось веселе, і тоді...

Тієї самої миті їхній тюльпан погас. Навколо запала цілковита темрява.

З півми почулося шипіння, листок водяної лілії загойдався.

— Скоріше, скоріше! — закричала Мама Мумі-троля. — То Великий Змій суне!

Усі ще глибше занурили свої хвости і веслували що було снаги, аж вода вирувала. Тепер вони побачили Змія, який плив за ними услід, страшного на вигляд, з лютими жовтими очима.

Вони гребли щодуху, проте Змій неухильно наздоганяв їх і вже роззявив свою пащу з довгим тремким язиком. Від страху, що зараз опиниться у пащі страховиська, Мумі-троль затулив долонями очі й залементував:

— Мамо!

Але ніхто його не з'їв. Тоді він обережно визирнув з-поміж пальців. Сталося диво — їхній тюльпан знову яскраво засяяв, розтуливши усі пелюстки, а посеред квітки стояла дівчинка з ясно-блакитним волоссям до п'ят.

Тюльпан палахкотів усе яскравіше. Змій замружився від світла, а тоді зненацька розвернувся й зі злісним шипінням зник у трясовині.

Мумі-троль, його Мама та Крихітне Звірятко були такі вражені й здивовані, що довго не могли прийти до тями.

Урешті Мама Мумі-троля спромоглася на слово і промовила до дівчинки з глибокою пошаною:

— Страшенно дякуємо за допомогу, прегарна панно!

Мумі-троль низько вклонився — такої блакитноволосої кралі він зроду не бачив.

— Ви завжди мешкали у тюльпані? — сором'язливо поцікавилася Крихітне Звірятко.

— Це моя домівка, — відказала дівчинка. — Можеш називати мене Тюльпанною.

І вже вчотирьох вони поволі повеслували до протилежного берега болота. Там густо росла папороть, під її пагінням Мама Мумі-троля намостила з моху кубельце для сну. Мумі-троль, притулившись до неї, слухав кумкання жаб на болоті. Ніч повнилася млосними дивними звуками, тож минуло чимало часу, доки Мумі-троль врешті заснув.

Наступного ранку Тюльпанна крокувала попереду всіх, а її блакитне волосся світилося, мов найяскравіша лампа денного світла.

Стежка пнулася чимраз вище, аж доки вперлася у стрімку гору, таку високу, що її вершина губилася у високості.

— Там, нагорі, напевно, сяє сонце, — тужно промовило Крихітне Звірятко. — Я так жахливо мерзну...

— Я також, — докинув Мумі-троль і пчихнув.

— Чи я не казала, — захвилювалася Мама. — Ось ти й застудився. Посидь чемно, доки я розпалю ватру.

Вона назбирала величезну купу хмизу і підпалила іскоркою, викресаною з блакитного волосся Тюльпанни.

Усі четверо повсідалися навколо ватри, дивлячись на вогонь і слухаючи оповіді Мами Мумі-троля. Вона розповідала про ті далекі часи, коли була маленькою.

Тоді мумі-тролям не доводилося нипати похмурими пралісами у пошуках домівки — вони мешкали разом із домовичками у людських оселях, здебільшого за кахляними печами.

— Дехто з нашого племені ще й зараз там мешкає, — розказувала Мама Мумі-троля. — Щоправда, лише там, де збереглися кахляні печі, бо батареї парового опалення для нас не годяться.

— А люди здогадувалися про ваше існування? — запитав Мумі-троль.

— Не всі. Вони відчували нашу присутність тільки на самоті, їм здавалося, наче легкий повів вітерцю торкався потилиці.

— Розкажи щось про Тата, — попросив Мумі-троль.

— То був незвичайний мумі-троль, — у Маминому голосі вчулися вдячність і смуток

водночас. — Йому ніколи не сиділося на місці, раз по раз переселявся від однієї печі до іншої. Жодне нове помешкання не вдовольняло його. І ось одного разу він зник, подався у світи разом з гатіфнатами, племенем маленьких мандрівників.

— Що то за плем'я? — запитало Крихітне Звірятко.

— Крихітні звірятка-тролі, невидимі майже для всіх. Інколи вони поселяються під підлогами людських осель, і вечорами, коли в помешканні стихає, чути їхню метушню. Вони здебільшого подорожують навколо світу, ніде не спиняючись і нічим не переймаючись. Ніколи не знаєш, привітні вони чи сердиті, засмучені чи здивовані. Я певна, їм просто не знайомі почуття.

— То тато став тепер гатіфнатом? — зойкнув Мумі-троль.

— Звичайно ні! — заперечила Мама. — Ти, мабуть, уже здогадався... Гатіфнати обманом намовили татуса податися з ними!

— Хтозна, може, одного чудового дня нам пощастить його віднайти! — мовила Тюльпанна. — Він, напевно, зрадіє!

— Ще й як! Але цього, боюся, ніколи не трапиться, — знову зажурилася Мама Мумі-троля й гірко заплакала.

Зворушені її журую, усі також захлипали, а що іншим попригадувалися всілякі сумні речі, то сльози потекли ручаями. Волоссячко Тюльпанни зблідло від смутку і втратило свій полиск. Минуло чимало часу, коли раптом до них долинув суворий голос:

— Чого це ви там, унизу, рюмсаєте?

Плач умить стих, Мумі-троль, його Мама, Крихітне Звірятко і Тюльпанна завертіли головами навсібіч, але нікого не помітили.

Незабаром по скелястій стіні скотилася мотузьяна драбина. Високо вгорі з відчинених дверцят у скелі визирала голова старого пана.

— То що? — гаркнув він.

— Вибачте, — присіла у реверансі Тюльпанна. — Розумієте, вельможний пане, нам страшенно тоскно на душі. Тато Мумі-троля зник десь у безвісті, а ми замерзли, не можемо видряпатися на цю гору, щоб побачити сяєво сонця, і не маємо де притулитися.

— Он воно як, — мовив Старий Пан. — То проходите до господи. Моє сонячне сяйво найгарніше у світі.

Дряпатися по мотузьяній драбині було дуже важко, надто Мумі-тролеві та його Мамі, бо ж у них такі куці лапки.

— Не забудьте повитирати ноги, — попередив Старий Пан, підтягуючи догори драбину.

Потім він дуже ретельно зачинив дверцята, щоб жодні вороги не змогли прослизнути досередини.

Прибульці разом із господарем ступили на сходи ескалатора, який покотив їх углиб гори.

— Ви певні, що на цього пана можна покластися? Пам'ятайте: кожен сам відповідає за свою безпеку, — прошепотіло Крихітне Звірятко і, зіщулившись, заховалося за

спиною Мама Мумі-троля.

Враз назустріч ударили промені яскравого світла, і рухомі сходи викотили їх до чудової місцини. Дерева, всіяні небаченими плодами й квітами, яскріли неймовірними барвами, а під ними у траві білими клаптями виблискував сніг.

— Ура! — вигукнув Мумі-троль і побіг ліпити сніжку.

— Обережно, сніг холодний! — гукнула йому навздогін Мама.

Та коли Мумі-троль занурив лапки у сніг, виявилося, що то ніякий не сніг, а морозиво.

Зелена трава, що хрумкотіла під ногами, була зіткана з найтоншого цукрового прядива.

Розлогими левадами дзюркотіли, бурунячись шумовинням, різнокольорові струмки із золотистим піщаним дном.

— Зелений лимонад! — вигукнуло Крихітне Звірятко, що саме нахилилося до струмка напиться. — Це зовсім не вода, а лимонад!

Мама Мумі-троля рушила прямісінько до білого струмка, бо завжди дуже любила молоко. (Більшість мумі-тролів любить молоко, принаймні у дорослішому віці). Тюльпанна перебігала від дерева до дерева, зриваючи у поділ сукні шматочки шоколаду та карамельки. Досить їй було зірвати один іскристий плід, як на його місці виростав новий.

Усі забули про свій смуток і відходили все далі углиб зачарованого саду. Старий Пан поволі простував услід і був, здавалося, страшенно задоволений тим неймовірним враженням, яке справив на гостей його сад.

— Усе тут я зробив сам, — сказав він. — Навіть сонце.

Глянувши на сонце, всі аж тепер помітили, що воно несправжнє. То була велика лампа з торочками із золотистого паперу.

— Ой, а я думав, сонце справжнє, — розчаровано мовило Крихітне Звірятко. — Тепер видно, що світить воно трохи не так.

— Я доклав усіх зусиль, — засмутився Старий Пан. — Але ж сад вам сподобався?

— Ще й як! — вигукнув Мумі-троль, що саме ласував маленькими камінцями (насправді то були шматочки марципана).

— Якщо схочете залишитися, я побудую вам хатину-торт. Інколи мені стає тут надто самотньо.

— Дуже мило з вашого боку, — мовила Мама Мумі-троля. — Не гнівайтесь, але ми підемо далі. Нам хотілось би побудувати хатку під справдешнім сонцем.

— Ні, зостанемося! — закричали в один голос Мумі-троль, Крихітне Звірятко і Тюльпанна.

— Гаразд, гаразд, дітоньки, — заспокоїла малечу Мама і вмостилася до сну під шоколадним кущем.

Прокинувшись, Мама Мумі-троля почула жалібне хлипання й одразу збагнула, що в її синочка заболів живіт (у мумі-тролів дуже ніжні шлунки).

Черевце у Мумі-троля здулося від усіх з'їдених ласощів круглою ґулею, біль

завдавав жахливих страждань. Поряд, знемагаючи від зубного болю після спожитих карамельок, плакало ще гіркішими сльозами Крихітне Звірятко.

Мама Мумі-троля не сварилася, натомість добула з торбинки два лікувальні порошки і дала бідолашкам, а тоді поцікавилася у Старого Пана, чи немає у нього якогось басейну з доброю теплою молочною кашею.

— На жаль, з молочною кашею немає, — відказав Старий Пан.

— Зате є один зі збитими вершками, а інший — з повидлом.

— Гм, — зітхнула Мама Мумі-троля. — Ви ж самі бачите, що дітям зараз необхідна порядна тепла їжа. А куди поділася Тюльпанна?

— Вона сказала, що не може заснути, бо сонце ніколи не заходить, — засмучено мовив Старий Пан. — Мені так прикро, що вам у мене незатишно.

— Ми ще повернемося, — втішала його Мама Мумі-троля. — Але зараз нам варто поквапитися на свіже повітря.

Мама взяла за руку Мумі-троля й Крихітне Звірятко і гукнула Тюльпанну.

— Найліпше вам скористатися жолобом, — ввічливо запропонував Старий Пан. — Він протинає гору наскрізь і виводить просто під сонце.

— Спасибі, — подякувала Мама. — Бувайте!

— Бувайте! Дякую! — попрощалася Тюльпанна.

(Мумі-троль і Крихітне Звірятко нічого не сказали, так їм було зле).

— Нема за що, — скрушно зітхнув Старий Пан.

Усі сіли в жолоб і на запаморочливій швидкості помчали вниз. Опинившись по інший бік гори, вони довго сиділи на землі, намагаючись прийти до тями, бо дуже макітрилося в голові. Потім розглянулися довкола.

Перед ним, виблискуючи у сонячному промінні, розкинувся океан.

— Я хочу купатися! — зарепетував Мумі-троль, який вже одужав.

— І я! — підхопило Крихітне Звірятко.

І вони стрибнули в сонячну стежку, ще пролягла по воді.

Тюльпанна підв'язала угору волосся, щоб воно не намокло, і подалася вслід за друзями, однак заходила до води дуже обережно.

— Яка холодна! — мовила вона.

— Не хлюпайтеся надто довго! — гукнула їм услід Мама Мумі-троля і лягла погрітися на сонці, бо все ще почувалася втомленою.

Звідкілясь причеберяв по піску Мурашиний Лев. Він дуже розлютився і закричав:

— Це мій пляж! Забирайтеся геть!

— Нікуди ми не підемо, — не злякалася Мама. — Ось так!

— Ще й як підете!

Мурашиний Лев заходився кидати піском в очі Мама Мумі-троля, — він дригав задніми ногами і жбурляв пісок так, що засліпив її, і вона нічого не бачила.

Мурашиний Лев підкрадався до Мама усе ближче, аж раптом сам почав закопуватися у пісок — вирва навколо нього ставала все глибшою і глибшою. Врешті з глибини виднілися тільки очі, але він заповзято засипав Маму Мумі-троля. Вона почала

сповзати у яму, розпачливо намагаючись втриматися на поверхні.

— Допоможіть! Допоможіть! — закричала вона, випльовуючи пісок. — Рятуйте!

Мумі-троль почув голос Мама і притьмом вистрибнув з води на берег. Йому пощастило вхопити її за вуха, він тягнув що було сили, упираючись ногами й лаючи Мурашиного Лева на всі лади. Крихітне Звірятко та Тюльпанна й собі кинулися допомагати. Спільними зусиллями їм врешті таки вдалося витягнути Маму Мумі-троля на край ями — її було врятовано! (Мурашиний Лев, розлючений невдачею, закопувався усе глибше, і нікому не відомо, вибрався він коли-небудь знову на поверхню чи ні).

Минуло чимало часу, перш ніж друзям вдалося повитрушувати пісок з очей та трохи заспокоїтися. Купатися перехотілось, тож вони подалися вздовж морського берега на пошуки човна.

Сонце хилилося до заходу, над небокраєм громадилися грізні чорні хмари. Здавалося, ось-ось накотиться шторм. Зненацька вони помітили вдалині якусь метушню. То було юрмисько крихітних блідих істот, котрі намагалися зсунути у воду вітрильного човна. Мама Мумі-троля довго приглядалася до них, аж врешті голосно скрикнула:

— Це мандрівники! Це гатіфнати! — і щодуху побігла до них.

Доки туди примчали Мумі-троль, Крихітне Звірятко та Тюльпанна, Мама, стоячи в гущі гатіфнатів (вони їй ледь сягали до пояса), уже засипала їх запитаннями, без упину говорила, вимахуючи лапками, і страшенно хвилювалася. Вона раз у раз допитувалася, чи не зустрічався їм Тато Мумі-троля, однак гатіфнати лише витріщалися на неї своїми круглими безколірними очима і вперто тягнули човен до води.

— Ой! — скрикнула Мама. — Я в поспіху зовсім забула, що вони не розмовляють і нічого не чують!

Вона намалювала на піску гарного мумі-троля, а поруч викреслила великий знак запитання. Однак гатіфнати й трохи не зважали на неї. Їм таки вдалося зіштовхнути човна у море, і вони заходилися напинати вітрила. (Цілком можливо, що гатіфнати не зрозуміли, чого хоче від них Мама Мумі-троля, бо вони дуже дурні).

Чорна хмара підбилася вище, на морі здійнялися хвилі.

— Немає іншої ради, як приєднатися до гатіфнатів, — врешті зважилася Мама. — Берег тут похмурий і пустельний, бракувало тільки ще однієї зустрічі з Мурашиним Левом. Стрибайте до човна, дітоньки!

— Але ж не на власний страх і ризик, — пробурмотіло Крихітне Звірятко, однак подряпалося на борт човна услід за рештою.

Суденце вийшло у відкрите море, за стерном стояв один із гатіфнатів. Море чимраз більше темніло, хвилі бурунилися білими баранцями, а ген вдалині гуркотів грім. Волосся Тюльпанни ледь мерехтіло й тріпотіло на вітрі.

— Я знову боюся, — прожебоніло Крихітне Звірятко. — Я вже майже шкодую, що пристав до вашого гурту.

— Дурниці! — почав Мумі-троль, але відразу втратив бажання підтримувати розмову і тісніше притулився до Мама.

Час від часу накочувалася хвиля, більша за інші, і перехлюпувала через борт. Суденце стрімко летіло вперед під туго нап'ятими вітрилами. Інколи повз них пропливали, витанцьовуючи на гребенях хвиль, русалки або ж миготіли цілі зграйки крихітних морських тролів. Гримотіло чимраз грізніше, блискавиці вздовж і впоперек смугували небо.

— Ще й морська хвороба у мене почалася, — заскиглило Крихітне Звірятко.

Крихітку знудило, і Мама Мумі-троля притримувала його за чоло.

Сонце давно зайшло, та в спалахах блискавок вони помітили морського троля, який вперто намагався триматися поблизу човна.

— Привіт! — гукнув Мумі-троль, перекикуючи завивання бурі, аби показати, що він зовсім не боїться.

— Привіт, привіт! — відгукнувся морський троль. — Схоже на те, що ти наш родич...

— Не мав би нічого проти, — вічливо відповів Мумі-троль. (А про себе подумав: якщо й родич, то, певно, дуже далекий, бо мумі-тролі належать до більш аристократичної галузки роду, ніж морські).

— Стрибай у човен! — крикнула Тюльпанна морському тролеві. — Інакше відстанеш!

Морський троль заплигнув у човен і обтрусився, наче пес.

— Чудова погода, — зауважив він. — Куди прямуєте?

— Хоч куди, липі би дістатися суходолу, — скімлило Крихітне Звірятко, воно аж позеленіло на мордочці, так його загойдало.

— Тоді ліпше я візьмуся за стерно, — запропонував морський троль, — бо цим курсом занесе вас просто у відкритий океан.

Він відсторонив ґатіфната, котрий правив суденцем, і переклав вітрило на інший курс. Дивина, справа відразу пішла легше, коли за неї взявся морський троль. Човен, танцюючи, полетів уперед, інколи навіть перестрибуючи почерез гребені хвиль.

Крихітне Звірятко повеселіло, а Мумі-троль повискував від захоплення. Лише ґатіфнати сиділи мовчки, байдуже вдивляючись у небокрай, їх ніщо не цікавило, окрім руху вперед — з одного місця на інше.

— Я знаю одну чудову гавань, — озвався морський троль. — Але вхід до неї вузький, і лише такому неперевершеному мореплавцю, як я, під силу подолати його.

Морський троль голосно засміявся і змусив човна далеко стрибнути понад хвилями. А тоді при світлі перехресних блискавиць вони побачили у морі землю. На думку Мами Мумі-троля, то була похмура й непривітна земля.

— Чи є там що їсти? — запитала вона.

— Там є усе чого душа забажає, — відповів морський троль. — Тримайтеся, зараз входитимемо в гавань.

Тієї ж миті човен ускочив до чорної ущелини, де між прямовисними кам'яними стінами завивав буремний вітер. Море вирувало під скелями, і здавалося, що суденце летить просто на них. Однак човен легко, немов птах, перелетів до великої бухти, вода в якій була прозора, тиха й зелена, наче в лагуні.

— Хвала Богові, — зітхнула Мама Мумі-троля, бо не надто покладалася на морського троля. — Тут наче й гарно.

— Як на чий смак, — мовив морський троль. — Мені більше подобається шторм. Я щоразу шукаю бурі, коли хвилі потроху влягаються.

З тими словами він булькнув у воду і зник.

Побачивши перед собою невідому землю, гатіфнати пожвавилися, декотрі заходилися підтягувати обвислі вітрила, інші опустили у воду весла і бадьоро повеслували до квітучого зеленого берега. Човен пристав до луки, всіяної дикими квітами.

Мумі-троль вистрибнув на ринь зі швартовим тросом у руках.

— Уклоніться і подякуйте гатіфнатам за подорож, — звеліла Мама.

Мумі-троль низько вклонився, а Крихітне Звірятко вдячно заметляло хвостиком.

— Дуже дякуємо, — сказали Мама і Тюльпанна й присіли в реверансі, а коли звели очі угору, то за гатіфнатами й слід прохолов.

— Вони стали невидимими, — мовило Крихітне Звірятко. — Дивне плем'я.

Усі четверо ступили поміж квіти. Саме сходило сонце, навколо мерехтіла й виблискувала роса.

— Я хотіла б тут жити, — озвалася Тюльпанна. — Ці квіти ще гарніші за мій старий тюльпан. До того ж, моє волосся ніколи не пасувало до його барви.

— Погляньте, хатинка з чистого золота! — захоплено вигукнуло Крихітне Звірятко.

Посеред луку височіла вежа з довгим рядом вікон, у шибках яких віддзеркалювалося сонце.

Останній поверх був із суцільного скла, у ньому заломлювалися й виблискували сонячні промені, здавалося, що то не скло, а палахкотливе червоне золото.

— Цікаво, хто там живе, — мовила Мама Мумі-троля. — Може, ще надто рано будити мешканців?

— Але я жахливо голодний, — сказав Мумі-троль.

— І я! І я! — водночас загукали Крихітне Звірятко й Тюльпанна, усі поглянули на Маму.

— Що ж, — вона підійшла до вежі й постукала.

За хвилику у брамі відчинилося віконце, і звідти визирнув хлопчик з вогняно-червоним чубом.

— Ви зазнали корабельної катастрофи? — запитав він.

— Майже, — на мить завагавшись, відповіла Мама Мумі-троля. — Але в тому, що ми голодні, сумніву таки немає.

Хлопчик широко відчинив двері та запросив усіх до будинку, а угледівши Тюльпанну, низько вклонився, бо такого розкішного блакитного волосся йому ще ніколи не доводилося бачити. Тюльпанна також зробила глибокий реверанс, їй неймовірно сподобалася його червона чуприна. Друзі піднялися услід за господарем стрімкими крученими сходами до останнього скляного поверху, звідки на всі боки було видно море. Там посередині стояв стіл, а на столі парувала велетенська миска

морського пудингу.

— Це для нас? — здивувалася Мама.

— Звичайно, — відповів хлопчик. — Коли у морі лютує шторм, я пильную за берегом, і тих, хто знайшов порятунк у моїй бухті, завжди запрошую на обід.

Усі вместилися за круглим столом. Мить — і миска спорожніла. (Крихітне Звірятко, якому інколи бракувало справжнього виховання, затигнуло миску під стіл і швидесенько вилизало її до блиску).

— Велике спасибі, — подякувала Мама Мумі-троля. — Напевно, багатьох довелося пригощати морським пудингом?

— Ваша правда, — погодився хлопчик. — Сюди прибиваються з усіх закутків світу. Нюхмумрики, морські примарики, маленькі і великі повзики, хропунці та гемулі. Інколи навіть морські чорти трапляються.

— А мумі-тролів не доводилося бачити? — запитала Мама Мумі-троля, голос у неї затремтів від хвилювання.

— Доводилося. Бачив одного, — відказав хлопчик. — Це було саме у понеділок, після циклону.

— Невже це татко! — скрикнув Мумі-троль. — Він мав звичку запихати хвоста до кишені?

— Справді, було таке. Я добре пам'ятаю, бо звичка дуже смішна.

Мумі-троль і його Мама дуже втішилися, вхопили один одного в обійми, а Крихітне Звірятко підстрибувало від радості і вигукувало "Ура!"

— Куди він подався? — випитувала Мама. — Щось казав? Де він зараз? Як почувався?

— Усе гаразд. Він подався на південь, — відповів хлопчик.

— Ми негайно вирушаємо на пошуки, — вирішила Мама. — Може, наздоженемо його. Покваптеся, діточки. Де моя торбинка?

Мама Мумі-троля сторчголов кинулася униз крученими сходами, решта ледь встигали за нею.

— Почекайте! — закричав хлопчик. — Постривайте хвилю!

Він перехопив їх біля самих дверей.

— Вибач, що ми не надто чемно з тобою попрощалися, — Мама Мумі-троля аж тупцяла від нетерпіння. — Але ж розумієш...

— Справа не в тому, — перебив її хлопчик. — Я лише подумав... мені спала думка... чи можливо було б...

— Не тягни! — нетерпеливилася Мама.

— Тюльпанно! — мовив хлопчик. — Прекрасна Тюльпанно, чи не хотіла б ти залишитися у мене?

— Дуже радо, — відразу погодилася Тюльпанна, сяючи від утіхи. — Я сиділа нагорі й уявляла, як гарно світило би моє волосся мореплавцям у твоїй скляній вежі. До того ж, я чудово умію готувати морський пудинг, — додала вона і, враз знітившись, зиркнула на Маму Мумі-троля: — Звичайно, я залюбки допомагала б вам шукати...

— О, ми дамо собі раду, — заспокоїла дівчинку Мама. — А вам обом напишемо листа про те, як ідуть пошуки.

Друзі обійнялися на прощання, і Мумі-троль з Мамою та Крихітним Звірятком рушили на південь.

Увесь день вони простували квітучими околицями, і, хоч як Мумі-тролеві кортіло роздивитися усе зблизька, Мама, дуже кваплячись, не дозволяла зупинятися.

— Бачили коли-небудь таке дивне дерево? — запитало Крихітне Звірятко. — Довжелезний стовбур з маленькою китичкою угорі. Як на мене, має якийсь дурнуватий вигляд.

— Це ти дурненький, — гостро відказала Мама Мумі-троля, бо була трохи знервована. — До речі, це — пальма, а пальми завжди такі.

— Пальма то й пальма, — буркнуло Крихітне Звірятко й ображено замовкло.

Ближче до вечора стало дуже гаряче.

Квіти постулювалися, а сонце світило червоним сьйвом.

І хоча Мумі-тролі кохаються у теплі, вони страшенно розморилися й охоче відпочили б у затінку котрогось із величезних кактусів, що росли повсюди.

Однак Мама не погоджувалась на перепочинок доки не вдасться віднайти бодай якогось сліду Тата. Вони не спинялися аж до сутінків, притримуючись південного напрямку.

Зненацька Крихітне Звірятко завмерло і прислухалося:

— Що це чапає навколо нас?

Тепер й усі інші також почули шелест і шерех у листі.

— Це дощ, — здогадалася Мама. — Доведеться таки сховатися під кактусами.

Цілу ніч перішив дощ, не вщух він і вранці.

Коли, прокинувшись, вони визирнули зі свого сховку, все навколо було сірим і сумним.

— Нічого не вдієш, треба йти далі. Але спершу пригощу вас тим, що приберегла на чорну годину, — Мама добула з торбинки велике шоколадне тістечко, яке прихопила з диво-саду Старого Пана. Вона розламала тістечко навпіл і поділила між малечою.

— А тобі? — запитав Мумі-троль.

— Дякую, я не люблю шоколаду.

Так брели вони під зливою увесь день, ще й увесь наступний день. Погамувати голод вдалося лише кількома корінцями розмоклого балакучого кореня та пригорщею фініків. На третій день дощ лив як з відра, і кожний навіть найменший струмочок перетворювався на бурхливу ріку. Рухатися ставало дедалі важче, вода невпинно прибувала, зрештою мандрівникам не залишилося іншого вибору, як видряпатися на невеличку гору, щоб їх не змило течією. Там вони принишкли, спостерігаючи, як клекітливі круговерті підступають ближче, і відчуваючи, що ось-ось застудяться. Довкола повінь несла меблі, будинки і великі дерева.

— Здається, мені знову хочеться додому, — заскиглило Крихітне Звірятко, але ніхто його не слухав.

Мумі-троль та його Мама помітили, як щось дивне танцює і кружляє у воді.

— То потерпільці з корабля! — скрикнув Мумі-троль, який мав гострий зір. — Ціла родина! Мамо, їх треба порятувати!

Потік води ніс м'яке крісло, воно вигойдувалося на хвилях, інколи зачіпаючись за верхівки дерев, що стирчали з води, і знову пливло далі, зірване течією. На кріслі сиділа мокра кішка з п'ятьма такими ж мокрими маленькими кошенятами.

— Бідолашна матір! — скрикнула Мама Мумі-троля і стрибнула у воду аж по пояс. — Тримайте мене, я спробую зачепити їх хвостом!

Мумі-троль міцно тримав Маму, а Крихітне Звірятко так розхвилювалося, що безпорадно стояло поруч і зовсім нічого не робило. Ось крісло пропливло повз них, Мама Мумі-троля блискавично обхопила хвостом одне бильце і потягнула до себе.

— Гей! — гукнула вона.

— Гей! — відгукнувся Мумі-троль.

— Гей, гей! — попискувало Крихітне Звірятко. — Тримайте міцно!

Крісло поволі підбивало до гори, аж доки велика хвиля вихлюпнула його на суходіл. Кішка, хапаючи діток за загривок, перетягнула їх одне по одному на берег і посклала рядочком сушитися.

— Дякую за допомогу! — мовила вона. — Такого жахіття я ще не бачила! Хай його коти візьмуть!

І заходилася вилизувати кошенят.

— Здається, розпогоджується! — озвалося Крихітне Звірятко, намагаючись перевести розмову в приємніше русло. (Йому було соромно, що воно не брало участі в порятунку).

Так воно й сталося: хмара розкололася, з-поза неї на землю упав сонячний промінь, потім ще один, і сонячне сяйво залило неозоре водяне плесо, яке враз запарувало.

— Ура!!! — закричав Мумі-троль. — Ось побачите, усе владнається!

Налетів легенький вітерець, розвіяв хмари і загойдав верхівками дерев, обважнілими від дощу. Збурунені води вляглися, деś знову заспівала якась пташка, а кішка тихесенько муркотіла, ніжачись на сонці.

— Треба вирушати в дорогу, — рішуче звеліла Мама. — Ми не можемо гаяти часу, чекаючи, доки спаде вода. Залазьте на крісло, дітоньки, і я виведу вас у море.

— Я залишуся тут, — позіхнула кішка. — Не варто намарно метушитися. Подамосся додому, як підсохне земля.

Її п'ятеро кошенят, які вже трохи відігрілися під сонцем, попід водилися, так само солодко позіхаючи.

Мама Мумі-троля відштовхнула крісло від берега.

— Добре пильнуйте! — застерегло Крихітне Звірятко.

Воно видряпалося на спинку крісла і роззиралося довкола, бо йому спало на думку, що у воді після повені можна знайти щось вартісне. Скажімо, скриню, наповнену коштовностями. А чом би й ні? Крихітне Звірятко щосили напружувало зір. Ген вдалині у морі щось зблиснуло, і воно, тремтячи від збудження, зарепетувало:

— Пливімо туди! Там щось блищить!

— Ми нікуди не встигнемо, якщо підбиратимемо геть усе, що плаває у воді, — зауважила Мама Мумі-троля, однак повеслувала у тому напрямку, бо була Доброю мамою.

— Якась стара пляшка, — розчаровано мовило Крихітне Звірятко, підчепивши хвостом знахідку.

— І нічого смачненького всередині, — додав Мумі-троль.

— Хтозна, — споважніла Мама. — Це не проста пляшка, а пляшкова пошта. Усередині лежить лист.

Вона вийняла з торбинки коркотяг і відкоркувала пляшку. Тремтячими лапками розгорнула на колінах аркуш паперу й голосно прочитала:

"Хто знайде це послання, благаю вас, порятуйте мене! Мій гарненький будиночок знесла повинь, я сиджу самотній, голодний, змерзлий на дереві, а вода піднімається усе вище.

Нещасний Мумі-троль".

— "Самотній, голодний, змерзлий", — ще раз прочитала Мама і заплакала. — О мій бідолашний маленький Мумі-тролю, твій Тато, напевно, уже давно втопився!

— Не плач! — заспокоював її Мумі-троль. — Можливо, він сидить на своєму дереві десь зовсім неподалік. Та й вода швидко спадає...

Так воно й було. То тут, то там над водним плесом виринали острівці суходолу, паркани й дахи будинків, а птахи на повен голос заливалися співом.

Крісло, підстрибуючи на хвильках, поволі наближалося до узвишшя, на якому метушилася численна юрба, виловлюючи з води свої маєтки.

— Це моє крісло! — закричав великий Гемуль, який підбирав понад берегом меблі зі своєї їдальні. — Як ви посміли плавати на моєму фотелі!

— Гниле дрантя! — сердито відрізала Мама Мумі-троля, вилазячи на суше. — Кому воно потрібне!

— Не дратуйте його, — прошепотіло Крихітне Звірятко. — Він може вкусити!

— Дурниці! — відповіла Мама. — За мною, дітоньки!

І вона рушила вдовж берега, доки Гемуль розглядав мокру оббивку свого крісла.

— Погляньте, — Мумі-троль показав на поважного Марабу, який чалапав туди-сюди і сварився сам до себе. — Цікаво, що він загубив? У нього ще сердитіший вигляд, ніж у Гемуля.

— Маленька сиромудра дитино, — озвався Марабу, котрий мав чудовий слух. — Хотів би я почути, що б ти буркотів, якби тобі було сто років і ти загубив свої єдині окуляри.

Марабу обернувся до них спиною і продовжив пошуки.

— Ходи вже, — поквапила синочка Мама. — Нам треба шукати твого тата.

Вона взяла Мумі-троля та Крихітне Звірятко за руки і рушила далі.

За якусь хвилю їм впало в око щось блискуче в траві, де вода вже зійшла.

— Напевно, діамант! — затамувало подих Крихітне Звірятко.

Зблизька виявилося, що то окуляри.

— Мабуть, пана Марабу, як ти гадаєш, мамо? — запитав Мумі-троль.

— Без жодного сумніву. Вернися і віддай йому окуляри. Він зрадіє. Тільки ж не затримуйся, бо твій бідолашний тато сидить десь голодний, змоклий і зовсім самотній.

Мумі-троль, наскільки йому дозволяли коротенькі ніжки, щодуху кинувся назад і ще здалеку побачив Марабу, який нишпорив у воді.

— Агов! Агов! — загукав Мумі-троль. — Ось ваші окуляри, дядечку!

— Невже знайшлися! — щиро втішився пан Марабу. — Що ж, можливо, ти не з тих нестерпних розбещених малих дітей!

— Я кваплюся, не можу затримуватися, ми теж шукаємо, — пояснив Мумі-троль.

— Ага, он воно що, — уже привітнішим голосом сказав пан Марабу. — Що ж ви шукаєте?

— Мого тата. Він десь сидить на дереві.

Пан Марабу надовго замислився, а тоді рішуче сказав:

— Вам самим це ніяк не під силу. Але я допоможу, бо ж ти знайшов мої окуляри!

Він дзьобом підняв Мумі-троля — дуже обережно — і посадив собі на спину, а тоді, кілька разів змахнувши крилами, полетів понад берегом. Мумі-троль ніколи ще не літав, тож літати йому страшенно сподобалося, хоч і було трохи лячно. А як він запишався, коли пан Марабу опустився на землю поруч з Мамою та Крихітним Звірятком!

— Я до послуг пані у ваших пошуках, — галантно уклонився пан Марабу. — Якщо шановне панство зволить сісти мені на спину, ми одразу ж полетимо.

Спершу він посадив Маму Мумі-троля, а потім Крихітне Звірятко, яке аж повискувало від захоплення.

— Тримайтеся міцно! — попередив пан Марабу. — Бо зараз летітимемо над водою.

— Це найдивовижніша з усіх наших пригод! — тішилася Мама Мумі-троля. — А літати не так уже й страшно, як я собі гадала. Пильно дивіться довкруги, може, побачите тата!

Пан Марабу літав великими колами, а над кожною верхівкою дерева спускався нижче. На гіллі сиділи численні потерпільці, але того, кого шукали, серед них не було.

— Тих бідолашок я порятую згодом, — пообіцяв пан Марабу, який по-справжньому захопився рятувальною експедицією.

Пан Марабу довго літав туди й сюди над водою, вже й сонце зайшло, пошуки видавалися безнадійними.

— Он він! — раптом скрикнула Мама Мумі-троля і так шалено замахала лапками, що ледь не скотилася зі спини Марабу.

— Татусю! — галасував Мумі-троль, а Крихітне Звірятко галасувало й собі.

На одній з найвищих гілок велетенського дерева сидів мокрий сумний Мумі-троль і зорив понад водою. Обіч себе він прив'язав до гілляки знамено із закликком про допомогу.

Тато був такий вражений і щасливий, коли на дерево сів Марабу з усією його

родиною на спині, що навіть на слово не спромігся.

— Тепер ми ніколи вже не розлучимось! — хлипала Мама, обіймаючи чоловіка. — Як ти себе почуваєш? Не застудився? Де ж ти пропадав увесь цей час? А будиночок, який ти збудував, справді був гарний? Ти часто згадував про нас?

— Хатинка була розкішна... так шкода... — зітхнув Тато Мумі-троля. — Мій любий маленький хлопчику, як ти виріс!

— Атож, — розчулився пан Марабу. — Я гадаю, найліпше віднести вас зараз на суходіл і спробувати до заходу сонця врятувати ще когось. Мені дуже сподобалося займатися порятунком.

Пан Марабу поніс їх до берега, а вони тим часом, перебиваючи один одного, розповідали про жахіття, які з ними трапилися.

Уздовж усього берега потерпільці палили вогнища, грілися коло них і готували їжу, бо більшість із них zostалися без даху над головою.

Пан Марабу зсадив Мумі-троля, його Маму й Тата і Крихітне Звірятко біля одного з вогнищ і, похапцем попрощавшись, знову подався в море.

— Доброго вечора, — привіталися два морські чорти. — Сідайте до нашого гурту. Юшка скоро зготується.

— Велике спасибі, — подякував Тато Мумі-троля. — Ви собі навіть не уявляєте, яку гарненьку хатинку я мав до повені. Сам збудував. Але як тільки у мене з'явиться новий будинок, запрошую вас на гостину. Завжди будемо вам раді.

— Будинок був великий? — поцікавилось Крихітне Звірятко.

— Три кімнати — небесно-блакитна, сонячно-золота і в цяточку. А ще кімнатка на піддашші для тебе, Крихітне Звірятко.

— Ти справді вірив, що ми усі будемо там жити? — запитала розчулена Мама.

— Звичайно. Я шукав вас усюди, ні на мить не припиняв пошуки. Не міг забути нашої старої любої кахляної печі.

Ось так сиділи вони, оповідаючи про свої пригоди і смакуючи юшкою, аж зійшов місяць, і ватри уздовж берега почали пригасати.

Морські чорти позичили їм ковдру, усі загорнулися нею, тісно притулилися одне до одного і поснули.

Наступного ранку вода спала ще більше, а сонячна днина налаштувала усіх на веселощі.

Крихітне Звірятко витанцьовувало перед ними від утіхи, зав'язавши хвоста кокардою.

Увесь день вони мандрували, і куди б не провадили їх стежки, всюди було дуже гарно, бо після дощу порозпускалися диво-квіти, а дерева усіялися цвітом та плодами.

Досить було ледь труснути деревом, і на землю градом сипалися фрукти.

Урешті-решт вони дісталися до маленької долини, найгарнішої з усього побаченого за той день.

У долині, посеред моріжка, стояв будиночок, схожий на кахляну піч, дуже гарненький, вимальований у блакитний колір.

— Це ж моя хатина! — зойкнув Тато Мумі-троля. Він аж нетямився з радості. — Її сюди принесла повінь, і ось вона стоїть!

— Ура! — зарепетувало Крихітне Звірятко і сторчголов побігло в долину милуватися будиночком.

Воно швидко видряпалося на дах і залементувало ще дужче, бо на комині висів разок намиста з великих справжніх перлів, який зачепився там під час повені.

— Ми тепер багаті! — вигукувало Крихітне Звірятко. — Можемо купити собі автомобіль і ще більшу хату!

— Ні, — заперечила Мама Мумі-троля. — Цей будиночок — найгарніший у світі, іншого нам не треба.

Вона взяла Мумі-троля за лапку і повела до небесно-блакитної кімнати.

Там, у Долині, прожили вони все своє життя, хіба липі кілька разів вибиралися в мандри, щоб побачити світ.

Кілька слів про каз